

Yayın Geliş Tarihi: 01.11.2022
Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2022
Online Yayın Tarihi: 28.12.2022
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1197937>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Özel Sayı, Yıl: 2022 Sayfa: 42-60
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

FÜRÜZAN'IN ÖYKÜLERİNİ SOSYAL EŞİTSİZLİK BAĞLAMINDA OKUMAK

Burcu UŞAKLI SANDAL*

Öz

Cumhuriyet Dönemi kadın yazarlarımızdan biri olan Füzuran, 1950'li yıllarda edebiyat dünyasına adım atmıştır. 1970'li yıllarda kaleme aldığı eserleriyle üne kavuşmuş, uzun yıllar farklı türlerde eserler vermiş ve eserleri pek çok kez ödülle layık görülmüştür. Ancak Füzuran, edebiyatımızdaki asıl yerini öyküdeki başarısıyla elde etmiştir. Nitekim Parasız Yatılı adlı eseriyle 1972'de Sait Faik Hikâye Armağanı'na layık görülmüştür. Yazarın Parasız Yatılı ile yakaladığı başarı sonraki pek çok öyküsünde de sürdürülmektedir. Söz gelimi Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gül Mevsimidir, Gecenin Öteki Yüzü, Sevda Dolu Bir Yaz adlı kitaplarda yayımlanan öyküler yazarın sanat hayatındaki gelişimini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Füzuran, öykülerinde genel itibarıyla küçük insanın sıradan yaşamını, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinden işlemiştir. Bu yönüyle onun öykülerinin kadın dünyasını içeriden bir bakışla ve samimi bir üslupla yansıttığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yoksulluk teması ve göçmen olma hâli de yazarın öykülerinde göze çarpmaktadır. Füzuran'ın öykülerine kadın, yoksulluk ve göçmen sorunları bağlamında bakıldığında pek çok metinde sosyal eşitsizliğe vurgu yapıldığı görülür. Elbette bu durum yazarın toplumcu gerçekçi tarafıyla ilintili olarak düşünülebilir. Özellikle gelir adaletsizliğinden ve ataerkil sistemin kadına bakışından doğan birtakım problemler ile göçmen olma hâlinin öykü kişilerinin dünyasında yarattığı öteki olma hissi yazarın pek çok öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Bu da Füzuran'ın sosyal eşitsizliğe bilinçli bir dikkatle yaklaştığını gösterir. Buradan hareketle çalışmamızda Füzuran'ın öykülerinde öne çıkan yoksulluk, gelir adaletsizliği, ötekileştirme gibi olgular, genelde edebiyat ve sosyoloji ilişkisi özelde ise sosyal eşitsizlik bağlamlarında incelenecektir.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Uşaklı Sandal, B. (2022). Füzuran'ın öykülerini sosyal eşitsizlik bağlamında okumak. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, "Sürdürülebilirlik ve Toplumsal Dönüşüm" Özel Sayısı, 42-60.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, İzmir. ORCID: 0000-0002-4066-339X, b.usaklisandal@gmail.com.

Bu makale, 22-24 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen Dokuz Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde, Sosyal Bilimler Enstitüsü Koordinatörlüğünde düzenlenen "Sürdürülebilirlik ve Toplumsal Dönüşüm" temalı I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü olarak sunulan "Füzuran'ın Öykülerini Sosyal Eşitsizlik Bağlamında Okumak" başlıklı bildirinin içeriği geliştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu makale için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

READING THE STORIES OF THE FÜRUZAN CONTEXT OF SOCIAL INEQUALITY

Abstract

Füruzan, who is among of the our woman writers in republican era, who stepped into the world of literature in 1950's. She gained fame with the works she wrote in 1970s, produced works in different genres for many years and her works have been awarded many times. However the main identity of Füruzan in the our literature is createing stories. As a matter of fact, the author was awarded the Sait Faik Story Award in 1972 with her work called Parasız Yatılı. And the succsess of the author with her work Parasız Yatılı is continued in many of her other stories. In this stories she generally deals with the ordinary life of ordinary people especially through women and child. In addition, the theme of poverty and the state of being immigrant stand out of in the her stories. When looking at Füruzan's stories of this perspective, it is seen that social inequality is emphasized in many text. Of course, this situation can be thought of as a related to the social realist side of the author. Particularly, some problems arising from income inequality and patriarchal sytem's view of women and the feeling of the being the other created by the state of being an immigrant in the world of the story characters appear in many of her stories. This shows that Füruzan approaches the issue of social inequality with conscious attention. From this point of view, in our study, the phenomena such as poverty, income inequality and alienation in Füruzan's stories will be examined in the context of literature and sociology in general and social inequality in particular.

Keywords: *Füruzan, Social Inequality, Woman, Turkish Stories.*

GİRİŞ

Edebi eserlerin temel özelliklerinden biri ait oldukları toplumun kültürel ve sosyal hayatını yansıtmalarıdır. Bu anlamda özellikle nesir türünde yazılmış eserler, farklı dinamiklerin tesiriyle değişen ve dönüşen toplumun özelliklerini okura ve gelecek kuşaklara aktarır. Realist bir yazar olan Stendhal'e göre roman, büyük bir yol üzerinde gezdirilen bir aynadır ve yoldaki hemen her şeyi yansıtmaya özelliğine sahiptir (Çetişli, 2017, s. 93). Bu benzetme, edebiyatın toplumu her yönüyle temsil etmesine yönelik son derece manidar bir örnektir. Edebî eserlerde toplumu derinden etkileyen, topluma yön veren ve kolektif bilince kazınmış hemen her olgu, kimi zaman açıkça kimi zaman da satır aralarında kendine yer bulmuştur. Bu bir anlamda edebiyat ve sosyoloji ilişkisini de açıkça ortaya koyan bir durumdur. Söz konusu disiplinler, pek çok olguyu farklı pencerelerden değerlendirdiklerinde nihayetinde insan ve toplum kavramları etrafında ortak bir paydada buluşurlar. Bu bağlamda Türk edebiyatının çeşitli dönemlerine bakıldığında özellikle Cumhuriyet Dönemi romanının ve hikâyesinin toplum hakkında çok şey söylediği görülür. Söz gelimi toplumcu yazarların kaleme aldığı romanlarda ve hikâyelerde sosyolojik meselelerle ilgili sayısız malzemeye

rastlamak mümkündür. Bunun yanı sıra 1960'lı yıllarla birlikte sayıları artan kadın yazarların eserleri ele alındığında, pek çoğunun edebiyat ve sosyoloji ilişkisi bağlamında incelenmeye uygun oldukları görülmüştür. Öyle ki pek çok kadın yazar; kadının toplumdaki yeri, erkek egemen sistemde kadının varoluş çabaları, toplumsal dönüşümlerin kadının hayatına yansımaları gibi konuları işlemiştir. Bu yazarlardan biri olan Füzuran'ın eserlerinde de toplumsal yaşam ve sosyolojik olgular dikkat çeker.

Füzuran, edebiyat dünyasına 1956 yılında *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde yayımlanan bir öyküsüyle adım atar. Ancak daha çok 1970'li yıllarda yayımlanan eserleriyle tanınmış ve öykü türünde takdir edilen bir yazar olarak anılmıştır. *Parasız Yatılı* (1971) adlı eseriyle 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'na layık görülen yazarın, daha sonraki yıllarda *Kuşatma* (1972), *Benim Sinemalarım* (1973), *Gül Mevsimidir* (1973), *Gecenin Öteki Yüzü* (1982), *Sevda Dolu Bir Yaz* (1999) başlıklarını taşıyan ve öykülerden oluşan eserleri yayımlanmıştır. Bunların dışında roman, şiir ve oyun türlerinde de eserler yazmıştır. *Kırk Yedililer* (1974) *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988) roman türündeki eserlerindedir. Yazar, farklı türlerde kalem oynatmış olsa da daha çok öykücü tarafıyla tanınmış ve bu eserleriyle Türk edebiyatında önemli bir konum elde etmiştir.

Füzuran'ın öyküdeki başarısı şüphesiz sıradan insanın günlük yaşamını bütün çıplaklığıyla yansıtmış olmasıyla ilgilidir. İlk öykülerinden itibaren göze çarpan bu özellik, dönemin edebiyat eleştirmenleri tarafından övgüyle karşılanmıştır. Tahsin Yücel, Füzuran'ın olağanüstü olayları ve kişileri anlatmak yerine küçük insanın küçük serüvenlerine odaklandığını belirterek bunu “inişsiz, çıkışsız, dingin” bir üslupla yaptığını ifade eder (Yücel'den akt. Şüyün, 2009, s. 61). Füzuran'ı Türk öykücülüğü açısından değerli kılan bir diğer husus ise kadını ve kadına dair olan pek çok şeyi samimi bir üslupla işlemiş olmasıdır (Uşaklı Sandal, 2016, s. 47). Öyle ki Füzuran'ın öyküleri sıklıkla kadınlardan ve çocuklardan oluşan bir şahıs kadrosu etrafında şekillenmiştir. Yazar öykülerinde özellikle çevresi tarafından yalnız bırakılmış, bir şekilde ötekileştirilmiş ve toplumun algıları neticesinde yalnızlaşmış kadınları ve bu kadınlarla birlikte hayata tutunma çabasında olan çocukları anlatır. Füzuran'ın öykülerinin karakteristik bir tarafını oluşturan bu temalar, yazarın toplumcu tarafıyla birleşmiş ve neticede ortaya sosyolojik açıdan değerlendirilmeye uygun metinler çıkmıştır. Bu bağlamda tereddütsüz söylenebilir ki Füzuran, sosyal eşitsizlik olgusunu da en çok kadınlar ve çocuklar üzerinden işlemiştir. Yazarın ilk öykü kitabından son öykü kitabına kadar hemen her metninde, kadının çeşitli sebeplerle sosyolojik eşitsizliğin bir mağduru olduğu görülmüştür. İlk bakışta yazarın sosyal eşitsizlik meselesini sıklıkla cinsiyet kavramı etrafında ele aldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra sosyal eşitsizliğin sebebi olabilecek ekonomik ve kültürel farklılığın yarattığı durumlar da metinlerde dikkat çeker.

Tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi Füruzan'ın kurmaca dünyasında da sosyal eşitsizlik birden fazla sebebe dayanmaktadır. Füruzan'ın öykülerinde bu mesele, tesadüfî olarak metinlerde yer alan bir olgu olmanın ötesinde üzerinde düşünülmüş ve bilinçli bir çabayla işlenmiş bir olgudur. Yazarın öykülerinde öne çıkan söz konusu meselelere geçmeden önce sosyal eşitsizlik kavramından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Sosyal eşitsizlik kısaca, toplumda var olan kimi kaynakların bireyler arasında adil bir şekilde dağılmamış olmasından kaynaklanan bir durum olarak ifade edilebilir. Söz konusu kavram, toplumun inşasında rolü olan çeşitli dinamiklerin tesiriyle ortaya çıkar. Sosyal eşitsizlik bağlamında çalışmaları olan Weber, bu durumun kaynağının tek bir sebebe bağlanamayacağını ve sosyal eşitsizliğin çok boyutlu bir nedensellikte alakalı olduğunu vurgular (Weber'den akt. Aydın, 2018, s. 251). Bu bağlamda cinsiyet, yaş, güç, kültürel etmenler, etnik kimlik gibi pek çok olgu sosyal eşitsizliğin başlıca sebepleridir. Bauman'a göre sosyal eşitsizlik, bireyler arasında kalıtım yoluyla aktarılan bir durum olmaktan ziyade sosyal nedenlerle ortaya çıkan "seçme özgürlüğü" düzeyindeki farklılıkları ifade eder (Önür, 2022, s. 284). Öte yandan sosyal eşitsizlik meselesi toplumsal tabakalaşma ve sınıf kavramlarıyla da ilintili olarak düşünülmelidir. Nitekim Gordon Marshall, toplumsal eşitsizliği "toplumsal tabakalaşma" kavramıyla ilişkili olarak ele alır ve bu olguların merkezindeki kavramın iktidar ve güç olduğunun altını çizer. Bunun yanı sıra iktisadi, toplumsal ve siyasal kaynakları elde etme becerisinin toplum içinde eşit olmayan bir şekilde bölüştürüldüğünü ifade eder (Marshall, 2005, s. 328).

Toplumdaki bireylerin kaynaklara adil bir şekilde ulaşamıyor olması kimi grupların dezavantajlı bir hâle gelmesini ve toplumsal eşitsizliğe dayalı birtakım sonuçları doğurmuştur. Bu sonuçlar sıklıkla sosyolojik ve ekonomik açıdan değerlendirilmiştir. Ancak Bauman, toplumsal eşitsizliğin ekonomik ve toplumsal alandaki düzen problemlerinden çok daha fazlasına sebep olduğunu, söz konusu meselenin bireysel düzlemde fiziksel ve ruhsal sağlığı etkilediğini vurgulamıştır (Bauman, 2013, s. 9). O hâlde eşitsizliğin hem birey özelinde hem de toplum genelinde olumsuz pek çok sonucunun olduğu söylenebilir. Sebepleri ve sonuçlarıyla çok katmanlı bir yapıyı ifade eden sosyal eşitsizlik kavramı, gündelik hayatın ve sosyoloji biliminin bir parçası olmanın ötesinde kurmaca düzlemde de sıkça karşılaşılan bir olgudur. Nasıl ki gerçek yaşamda bu kavram pek çok bireyin hayatını etkiliyorsa edebiyatta da kurmaca şahısların toplumsal eşitsizliğe maruz kaldığı söylenebilir. Çünkü edebiyat sosyolojisine göre kurmaca şahıs ile o yapının belirlediği toplumsal çevre arasında sıkı bir ilişki vardır (Kösemeihal, 1964, s. 27). Füruzan söz konusu olguyu, sebepleri ve sonuçları ile kurmaca şahıslar çerçevesinde son derece realist bir tavırla ele almıştır. Bunu yaparken toplumda eşitsizliğe en çok maruz kalan grupları metnin merkezine yerleştirmiş ve eşitsizliğin sebep olduğu yoksulluk, ötekileştirme gibi kavramları bu gruplar üzerinden işlemiştir. Bu sebeple bu çalışmada Füruzan'ın öykülerinde öne çıkan

sosyal eşitsizlik meselesi, bu duruma maruz kalan öykü kişileri ve sosyal eşitsizliğin sebep olduğu durumlar bağlamında irdelenmeye çalışılacaktır.

Sosyal Eşitsizliğin Değişmez Mağdurları: Kadınlar, Çocuklar ve Göçmenler

Toplum, belirli sistematik değerlerin katkısıyla oluşmuş bir yapıdır. Bu yapının işleyişinde kültürel, siyasal, ekonomik olguların varlığından bahsetmek mümkündür. Bütün bu olgular toplumsal yapının çeşitli sınıf ve gruplara ayrılmasında rol oynar. Söz gelişi iktisadi meseleler, toplumun çeşitli üst ve alt gruplar şeklinde teşekkül etmesinde önemli birer etmendir. Bunun yanı sıra cinsiyete, ırka, dini inanişaya bağlı kimi olgular da sınıflaşmanın sebepleri arasında sayılabilir. Toplum içinde çeşitli etmenlere bağlı olarak meydana gelen sınıflaşma zamanla eşitsizliğin doğmasına da sebep olmuştur. Hemen bütün toplumlarda öne çıkan bir kavram olan toplumsal eşitsizlik küreselleşmeye bağlı olarak derin çelişkileri bünyesinde barındırmış ve zamanla toplumlar için daha ciddi bir mesele hâlini almıştır (İnce, 2017, s. 303).

Neticede eşitsizlik, toplumda kimi sınıfların belirli konularda ayrıcalıklara sahip olmasını kimilerinin de özellikle kaynaklara erişim hususunda dezavantajlı olmasını ifade eder. Toplum yaşamında bir grubun diğerine üstün olarak algılanmasına sebep olan tüm bu olguların edebiyatta da yansımalarına rastlamak mümkündür. Özellikle toplumcu-gerçekçi yazarların eserlerinde ekonomik eşitsizliğin yarattığı durumlar, ağa-köylü, zengin-fakir gibi karşıt gruplar çerçevesinde işlenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise feminist anlayışa bağlı olarak cinsiyet temelli eşitsizliklerin edebi eserlere konu olduğu görülmüştür. Özellikle kadın hareketlerinin hızlanmasıyla kadının toplumda ikincil konumda olmasına başkaldıran feministlerin fikirleri, sanat ve edebiyatta kendine yer bulmuştur. Kadınların toplum içinde maruz kaldığı ikincil olma hâli ve ötekileştirildiği alanlar edebi eserlerde de eleştirilmiş ve kadın olarak ataerkil bir toplumda varlık göstermenin zorlukları sayısız eserde ele alınmıştır.

Bu açıdan bakıldığında Füzuran'ın öykülerinde hem iktisadi durumlara hem de cinsiyet ayrımına dayanan bir sosyal eşitsizlik fikrinin yer aldığını ve bu durumun belli gruplar üzerinden işlendiğini söylemek mümkündür. Bu grupların başında şüphesiz kadınlar gelir. Zira onun öykülerindeki kadınların özellikle yoksulluklarıyla, gerçek hayatta ekonomik yönden eşitsizliğe maruz kalan kadınların bir temsili olduğu açıktır. Dolayısıyla Füzuran'ın öykülerinde yoksulluk teması ile kadın meselesinin iç içe geçtiği ifade edilebilir. Esasen yoksulluk pek çok çalışmada kadın olmakla birlikte ele alınmış hatta ilk olarak 1978 yılında Diana Pearce'ın "The Feminism of Poverty: Woman, Work and Welfare" çalışmasında "yoksulluğun kadınsılaşması" kavramı kullanılmıştır (Alptekin 2014, s. 18). Bu kavram toplum tarafından yalnız bırakılmış, hayata tek başına tutunmaya çalışan kadınların yaşadığı yoksulluğu ve kadınların maruz kaldıkları eşitsizlikler sebebiyle yoksulluğa karşı savunmasız olduklarını ifade eder. Bu durum pek tabii kadının hem gündelik hayatta hem de iş hayatında erkekten eksik ve geride

görülüyor olmasının sebeplerindedir. Ayrıca erken dönemde cinsiyetinden dolayı eğitim hakkından yoksun bırakılma da kadının sonraki hayatında yaşayacağı yoksulluğunun temel nedenlerinden biri olarak düşünülmelidir. Ulutaş da “yoksulluğun kadinsılaşması”nın temel sebebinin kadın emeğinin değersizleştirilmesiyle alakalı olduğunu ve kadının işgücü piyasasında ikincil konumda yer alarak kaynaklara eşitsiz bir şekilde erişim sağladığını ifade eder (Ulutaş, 2009, s. 26).

Fürüzan'ın öykülerinde de yoksullukla tek başına savaşmaya çalışan kadın öykü kişilerinden söz etmek mümkündür. Öykülerin çoğunda boşanmış, eşini kaybetmiş ve hane reisi olarak ayakta durmaya çabalayan fakat çok kez başarısız olan kadınlar öne çıkar. Fürüzan'ın bu anlamda bilinçli bir kadın yazar olarak ataerkil toplumda ötekileştirilmiş, ezilen kadını öykülerinin merkezine koyduğunu söylemek gerekir. Zira öykülerde olaylar pek çok zaman bu kadınların etrafında gelişir. Öte yandan Fürüzan'ın hem kadın hem de göçmen olarak ötekileştirilen gruplara da sıkça yer verdiği söylenebilir. Göçmenlerin iktisadi ve kültürel etmenlere bağlı olarak maruz kaldıkları eşitsizlik, öykülerde çok zaman yoksulluk çerçevesinde ele alınmış ve pek çok öyküde bu durumla karşı karşıya kalanların kadın öykü kişileri olduğu görülmüştür. Özellikle göçmenlikle ilişkili olan kültürel etmenler de öykülerde eşitsizliğin bir sebebi olarak öne çıkar. Öykülerde hem kadın hem de erkek öykü kişilerinin toplumda belli sınıflar tarafından dışlanmasına neden olan kültürel farklılaşmadan söz etmek mümkündür. Kendisi de baba tarafından Balkan göçmeni olan yazarın öykülerinde; göçmenlerin kente yaşadıkları sıkıntılar ve maruz kaldıkları dışlanma durumu göze çarpar.

O hâlde Fürüzan'ın öykülerinde eşitsizliğin değişmez mağdurlarının kadınlar, çocuklar ve göçmenler olduğu ifade edilebilir. Yazarın öykülerine bu bağlamda kronolojik bir okuma yapıldığında özellikle ilk eserlerde bu durumun açık bir şekilde ele alındığı görülmüştür. Zira yazar bu ilk öykülerinde kenar mahallelerde yaşayan yoksul hane reisi kadınları, onlarla hayata tutunmaya çalışan çocukları ve kent insanının sürekli dışladığı göçmenleri gerçekçi bir bakış açısı ile okura yansıtır. Fürüzan'ın bu meseleyi işleyişinde hiçbir yapaylık göze çarpmaz bu da yazarın gözlem gücü ve anlatımdaki titizliğiyle alakalı olarak düşünülebilir. Bunların yanı sıra yazarın öykülerinde yalnızca sosyal eşitsizliğin mağdurlarını anlatmadığını, bu mağduriyetin sebepleri ve sonuçları üzerinde de durduğunu vurgulamak gerekir. Bu bağlamda onun öykülerinde söz konusu grupların eşitsizliğe maruz kalmalarının temel sebepleri şöyle sıralanabilir:

1. Ekonomik yetersizlik
2. Kültürel farklılık
3. Etnik farklılık
4. Toplumsal cinsiyet algıları

Söz konusu metinler bu dört temel sebep bağlamında okunduğunda yazarın bu meseleyi, toplumsal yaşamda ve bireyin iç dünyasında yarattığı sorunlarla birlikte, bütüncül bir yaklaşımla ele aldığı görülmüştür.

Ekonomik, Kültürel ve Etnik Sebeplere Dayalı Sosyal Eşitsizlik

Füruzan sanat hayatına toplumcu gerçekçi bir çizgide başlar dolayısıyla kaleme aldığı öykülerde de bu tavrın izleri açıkça görülür. Özellikle ilk kitaplarında yer alan öykülerde bu anlayışın bir gereği olarak yoksulluğun, kültürel ve etnik sebeplerle ortaya çıkan eşitsizliğin sıkça ele alındığı görülür. Söz gelimi yazarın ilk eseri olan *Parasız Yatılı* kitabındaki öykülerde yoksulluğun ya da göçmenliğin sebep olduğu sosyal eşitsizlik dikkat çekmektedir. Kitaptaki ilk öykülerde kültürel etmenlerin aile içinde bir tür eşitsizliğe yol açtığı görülmüştür. “Taşralı” öyküsünde eşler arasındaki iktisadi ve kültürel dengesizliğe dayanan sosyal eşitsizlik işlenmiştir. Metinde kentli bir kadın ile köylü bir adamın evliliğindeki çatışmalar öne çıkar. Yine aynı tema, “Piyano Çalabilmek” başlıklı öyküde bu defa daha açık bir şekilde yer alır. Metinde kentli ve soylu bir kadın, göçmen bir adamla evlenmiş ve mutlu olamamıştır. Yazar anlatıcı burada eşitsizliği, hem ona maruz kalan hem de onu yaratan taraf açısından ele alır. Buna göre kentli ve soylu bir aileden gelen kadın, yoksul bir göçmen olan kocasını ve kocasının ailesini ötekileştirmiştir. Öte yandan kadın da kendi ailesinden sosyal ve ekonomik bakımdan aşağıda olan bu ailenin bir ferdi olduğu için zamanla dışlanmış. Bu durum kentli kadının ağzından şöyle anlatılır:

Ben şehirliyim. Babanla evleneceğim kırk yıl düşünsem akluma gelmezdi. Varlık, onur görmüş konakların kızıydım. On beşimdeydim ilk kocama vardığımda. Tifo vardı İstanbul'da. Saçlarım dökülüvermez mi, düğün gecesi kaldım saçsız. Gene de nasıl güzeldim! Ufak tefektim, ama canfes gibi tenim, çekik yeşil ela gözlerim vardı. Madam Kalyopi gelinliğimi dikerken bu ne kollar, bu ne bilekler, küçük gelin demişti (Füruzan, 2015a, s. 34-35).

Öyküdeki kadın kendisini her bakımdan kocasından üstün görmektedir. Eğitimli, kültürlü ve varlıklı bir ailenin kızıdır ancak yoksul, eğitimsiz bir göçmenle evlenmek durumunda kalmış ve bu yeni aileyi benimseyememiştir. Bu sebeple eşini ve eşinin ailesini küçümser. Eşinin göçmen olan annesi de durumun farkındadır. Üstelik bu aile, yalnızca kentli gelin tarafından değil kentin hemen bütün insanları tarafından ötekileştirilmiştir. Çünkü toplumlarda bulunan alt kültürler sıklıkla hâkim kültürün yanında dezavantajlıdır ve kaynaklara erişim noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar ve çok zaman hâkim kültürün bireyleri tarafından dışlanırlar (Uzunaslan & Tek, 2019, s.280). Öyküde alt kültürün temsili olan göçmenlerin dışlanma durumu yaşlı kadının ağzından şöyle anlatılır:

İstanbulular bizimle alay ederler be gelin. Her yana işlemeli örtüler örtermişiz. Köyümüzde örtüleri gelinlerim asma çardakların altında yazın işlerdi. Torunlarımızın içliklerine kadar işlerlerdi. Bizde çocuk çok kıymetlidir. Küçük taylar

gibi koşuşurlardı avlularda. Babaları döndüğünde terli sırtlarına konan tülbenlerin uçları bile karanfille, gülle işli olurdu.

...

Bak bana üç oğul gömdüm hâlâ yaşarım. Abe niçin yaşarım o civanlar gider de? Dayanamadılar buralara. Ben dedim, gitmeyelim. Hükümetler değişecek buralarda dediler. Gurbetlik bize göründü (Füruzan, 2015a, s. 36).

Her iki öyküde de kültürel açıdan bir üst sınıfta bulunan kadınlar yoksul ve taşralı adamlarla evlenmiştir. “Edirne'nin Köprüleri” öyküsünde ise yine yaşadıkları mahallede dışlanan Balkan göçmenlerinin sorunları anlatılmıştır. Göçmen ailenin çocukları mahallenin çocukları tarafından “Edirne Çingenesi” diye anılır ve ötekileştirilir (Füruzan, 2015a, s. 87). Çocuklar bir ötekileştirme edimine maruz kaldıklarının farkına varamazlar ancak öyküdeki yaşlılar, kent insanının kendilerine hangi pencereden baktığının ve ötekileştirildiklerinin farkındadır. “Piyano Çalabilmek” öyküsünde olduğu gibi burada da yaşlı kadının ağzından, göçmen olmanın içinde bulunulan sosyal çevrede nasıl bir etkiye sebep olduğu ve dışlanmanın bu bireylerin hayatındaki tesirleri anlatılmıştır:

Bir ara işinden baş alıp sevinçli sesleri görmeye çıktığında, çocukların Sabahat'ı saçlarından tutup at gibi koşturduklarını gördü. Bir de tekerleme tutturmuşlardı:

“Edirne Çingenesi, ne de uzun yelesi...”

Evde, o akşam, Sabahat'ın saçlarının kesilip kesilmemesi için çıkan tartışmada, ninem sesini yükselttikçe, yengem o suskunluğunu hiç yitirmemişçesine sürdürdüğü konuşmasıyla,

“Bakımı zor oluyor, hem çocuk zayıf” diyordu.

Sabahat, “Öyle hoş ki, nine” demişti, “Beni at yaptılar. Hem biz Edirne Çingenesiymişiz.”

...

“Edirne'nin köprülerini görmüş mü de bu yalak ağızluların kızanları, derler Sabahat'a Edirne Çingenesi... Benim akılsız gelinim de, keser onun altın saçlarını. Bak! Ben çıkarmış mıyım ak örtümü kafamdan? Bağırırılar bana sokak uçlarına kadar, “Gâvur nine! Gâvur nine!” diye. Belli ki bunlar gâvuru sanırlar bir başka fenalık. Cahil olmasın kimse, bilmez o zaman başkaları da insandır (Füruzan, 2015a, s. 86-88).

Öyküdeki göçmenler, kültürel olarak dışlanmalarının ötesinde ekonomik açıdan da toplumun kimi kesimlerinden dezavantajlılardır. Yazar anlatıcı bu durumu öyküde en iyi mekân tasvirleri üzerinden yansıtmıştır. Göçmenlerin yaşadığı mahalleler ve evler metinde detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir.

Pencerelerin dışında bulunan kafeslerin ortaları yenmiş, dökülmüştü. Kırık camlar, kalın unlu kâğıtlarla kapatılmıştı. Elektrikleri hep kesikti. Kiracılar gaz lambası yakardı. Sokak kapısının üstündeki aydınlık için yapılmış camlardan yalnız koyu mavi renkte olanı kalmıştı. Günün çok kısa bir anında giren güneşte o maviden uzun, şaşkıncu bir ışık düşerdi (Füruzan, 2015a, s. 77).

Bu kısımlar yazarın yoksul insanın yaşamını güçlü bir gözlemlerle metne aktardığını gösterir. Bunun yanı sıra yoksul göçmenlerin yaşadığı geçim sıkıntısı ve bu insanların gündelik hayatı metinde şu satırlarla anlatılmıştır:

Pazara akşam gelen alıcılar, bizim oranın insanları olurdu çoğunluk. Tümü dağınık sebze, meyve sergilerinin önüne diz çökerdi. Kalanların arasında, en az çürük, en az pörsümüştü olanlarını araştırırlardı. Pazarcular bağırarak “Haydi topluyoruz akşam pazarı bu. Dördü yirmi beşe limonlar, su küpü bunlar su...” diye mallarını överlerdi (Füruzan, 2015a, s. 78).

Kitaba adını veren “Parasız Yatılı” ise, yazarın sosyal eşitsizliği oldukça başarılı bir şekilde işlediği önemli öykülerindendir. Babasını kaybetmiş, annesi ile yoksul bir yaşam süren küçük bir kız çocuğunun parasız yatılı sınavına hazırlık sürecinin anlatıldığı öyküde yine mekân tasvirleri üzerinden bu durum açıkça ortaya konur. Anne ile kızının yaşadığı ev ve eşyaların tasviri buna örnek olarak gösterilebilir. Öte yandan burada yoksulluğun kadınlık durumlarıyla ilintili olduğu da söylenebilir. Zira öyküdeki anne, babanın ölümünden sonra evin geçimini üstlenmiş ancak kaynaklara erişimde sıkıntılar yaşamıştır. Füruzan, bu öyküde toplumsal bir meseleye son derece gerçekçi bir şekilde yaklaşır. Nitekim Fikret Şenses, yapılan araştırmalar neticesinde, reisleri kadın olan hane halklarının gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ülkelerde yoksulluğa en çok maruz kalan bireyler olduğunu ve gelir dağılımının en altında tek başına yaşayan çocuklu kadınların bulunduğunu vurgular (Şenses, 2006, s.139). Öyküde de anne ve kızı son derece kısıtlı imkânlarla sahiptir. Anne imkânlarını iyileştirmek adına bir hastanede işe başlar ancak geceleri de çalışacağından henüz sekiz yaşında olan kızını evde yalnız bırakmak durumunda kalacaktır. Hem anne hem de kızı hayata tutunabilmek adına bu durumu kabullenmektedir. Üstelik çocuk, yaşından beklenmeyecek bir olgunlukla annesine destek olmaktadır. Yazar anlatıcının burada anne-kız arasında geçen konuşmaları detaylı bir şekilde vermesinin sebebi toplumda bu durumda olan kadın ve çocukların durumuna dikkat çekme çabası olarak düşünülebilir. Zira öyküdeki anne ve kızı toplumun belli bir kesimini temsil eder niteliktedir. Bu anlamda öykünün son kısmında geçen “parasız yatılı sınavına giren çocuklar sınava geç kalmazlar” ifadesi de yoksulluğu ve eşitsizliği vurgulaması bakımından son derece çarpıcıdır (Füruzan, 2015a, s. 107).

Ayrıca metinde kadının iş hayatında karşı karşıya kalacağı durumlara ve eşitsizliklere de vurgu yapılmıştır. Bu anlamda annenin işe girdiği hastanedeki başhemşirenin tavrına değinmek gerekir. Kadının toplumsal cinsiyet algılarının neticesinde erkek egemen bir toplumda yaşayacağı sıkıntılar başhemşirenin kadına

söyledikleri üzerinden okunabilir. Öyküde annenin kızına yeni işinden bahsettiği kısımlarda bu durum şöyle geçer:

-Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Başhemşireye çıktım, iriyarı bir kadın. Soruları sordu. Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dururak bilmez, fazla marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarısın, pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? 'Kendini yönetir, uslu' diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç güzel kadınsın. Burada oluru olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim. Malûm kancık köpek kuyruk sallamadıkça hikayesi. Boya filan da istemez. Kendinden mi yanağının, dudağının rengi? İşte bilmem artık. Doktorlardan, şundan bundan yakınmak yok. Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar. (Fürüzan, 2015a, s. 103).

Bu paragraf, kadının kadını eril sistem üzerinden değerlendirmesine ve toplumsal cinsiyet algıları yüzünden kadının iş hayatında karşılaşabileceği olumsuz durumlara birer örnektir. Ayrıca bu kısım Gordon Marshall'ın cinsiyet ayrımı meselesini mesleki çerçevede ele aldığı fikirlerini de hatırlatır. Buna göre kadınlar, mesleki yaşamda hem dikey hem de yatay bir ayrımın kurbanıdır. Dikey ayrım, erkeklerin mesleki hiyerarşinin tepesinde bulunmasını ifade ederken yatay ayrım aynı meslek düzeyinde kadınlara farklı işlerin düşmesini gösterir (Marshall, 2005, s. 100). Burada kadına düşen görevlerden en önemlisi güzelliğiyle dikkat çekmemesidir. Öyküdeki kadın, toplumun kendisinden beklediklerine riayet etmekte ve kendine çizilen sınırların dışına çıkmamak adına çaba göstermektedir. Elbette bunu yaparken bir eşitsizliğin kurbanı olduğunun bilincinde değildir. Ancak Fürüzan'ın öykü kişilerinden bazıları sosyal eşitsizliğin mağduru olduklarının farkındadırlar. Bunlardan birisi “Temizlik Kolu” öyküsündeki Hediye'nin ninesidir. Bu kadın, İstanbul'daki insanların kendilerini ötekileştirdiğinin ve etnik kökenlerine bağlı olarak birtakım söylemlere ve tavırlara maruz kaldıklarının bilincindedir. “Edirne'nin Köprüleri” öyküsüyle tematik bağlamda benzeşen bu metin, öykü kişilerinin sosyal eşitsizlik karşısındaki tavırları çerçevesinde de benzerdir.

Öyküde yoksul ve göçmen bir ailenin ferdi olan Hediye'nin okulda yaşadığı dışlanma ve ötekileştirme durumu anlatılmıştır. Bu anlamda metnin eğitim konusunda realitede yaşanabilecek bir eşitsizliği örneklendirdiği görülür. Zira yoksulluk, sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken temelli farklılıklar eğitim deneyimleri bağlamında da etkilidir (Uzunbaş & Tek, 2019, s. 284). Öykünün çocuk kahramanı Hediye, yoksul bir göçmen olması sebebiyle okulda hem öğretmeni hem de arkadaşları tarafından dışlanmıştır. Sınıfta en arka sırada oturur, kıyafetleri yüzünden öğretmeni tarafından sürekli eleştirilir (Fürüzan, 2010, s. 57). Bunun yanı sıra öğretmeni, sınıfta temizlik kolu olarak görev yapacak öğrenciyi hep

yoksullar arasından seçer. Bu yüzden Hediye ve mahalleden arkadaşı Şahver her gün temizlik koluna seçilirler. Teneffüste sınıfta kalarak sınıfı temizlerler ve bu sebeple dinlenemezler. Anlatıcıya göre Hediye ve arkadaşının bu görevi yürütmesindeki temel etmen çocukların ailelerinin yoksulluğudur. Bu durum, Hediye ile evdekilerin okulla ilgili diyaloglarında şöyle geçer:

-Yengeciğim, amma uyumuşum dedi. Bugün beni derste arayacaklar. Çünkü sınıfın temizlik kolu Şahver’le benim.

- “Bir günden bir şey çıkmaz” dedi yengesi. Pazarları her yan kapalı. Cumartesileri de çamaşırların anca ütüsünü bitirip sahiplerine teslim ediyorum. Çarşı için en tenha gün pazartesidir. Hem belki de müşteri azdır diye daha ucuza bile alırız alacaklarımızı.

-Temizlik kolu ne yapar, mari Hediye kıymetlim? Diye sordu yaşlı kadın ilgiyle.

-Toz alır. Yerlere düşen kâğıtları toplar... Öğretmenin masasını hep temiz tutar... Kara tahtayı siler... Yeniden yazılır... Yazıldıktan sonra zil çalınca gene siler...

...

-Şahver kimin kızı olur mari Hediye? Dedi yaşlı kadın. Sesi örtülüydü.

-Nineciğim, hani bizim mahallenin başındaki kundura tamircisi Hilmi Amca var ya, onun kızı.

-Hepsi mi siz temizlersiniz sınıfı? Diye üsteledi yaşlı kadın.

-Ders yılı başında değiştirecek dediydi öğretmen. Sonradan, Şahver’le Hediye’nin elleri doğrusu işe pek yatkın, onlar yapsın bu işi hep, dedi sınıftaki arkadaşlarımıza. Herkes de evet, evet öğretmenim Şahver’le Hediye yapsın, dediler. Biz de sevindik (Füruzan, 2010, s. 53).

Anlatıcı burada Hediye’nin çocukça bir saflıkla bu duruma sevinmesine dikkat çekmiştir. Hediye toplum içinde eşitsizliğe maruz kalıyor olsa da bunun farkında olmayan ve buna boyun eğen kesimlerin bir sembolü gibidir. Ninesi ise başta da ifade ettiğimiz gibi durumun farkındadır, söylemleriyle buna karşı çıkar fakat toplum düzeni içinde bunu değiştiremeyeceğinin de bilincindedir (Füruzan, 2010, s. 61). Bu öyküde de ekonomik meselelere bağlı olarak ortaya çıkan eşitsizlik; mekân, eşya ve giyim kuşam tasvirleri üzerinden verilmiştir.

“Günübirlik Adada” öyküsünde, alt ve üst sınıflar arasındaki gelir adaletsizliği yine göçmen bir ailenin kızı olan Cennet üzerinden işlenmiştir. Cennet, hizmetçilik yaptığı zengin ailenin evinde hayatı sorgular. Ailesinin kısıtlı imkânlarını, büyüdüğü evi, çalıştığı zengin ailenin evindeki eşyalarla kıyaslar. Bu kıyaslama ekonomik ve kültürel açıdan birbirinin zıddı olan sınıfları tasvir eder bir mahiyettedir (Füruzan, 2010, s.141). Cennet’in işverenleri her ne kadar ona çok iyi

davransalar da, o hizmetçilik yaparken bazı temel haklarından yoksun kaldığının farkındadır. Evin çocuklarıyla olan ilişkisi üzerine sürekli düşünmektedir, onların sahip olduğu hayatın kendisinininkinden farklı olduğunun ve bir eşitsizliğe maruz kaldığının bilincindedir. Yazar anlatıcı Cennet'in sosyal eşitsizlik hususundaki bilincini şöyle anlatır:

-Orta hizmetçisi olduğumu da biliyorlar. Çocuk filanlar ya, kabuğu veren oğlan benim yaşıttım. Bir gün denize gittik, sonra dönüşte top oynadılar. Kaçan topları hep ben geri getirdim. Durul oynamadı, oturalım senle dedi, benim işim oturmakmış gibi... Sonbaharda okullarına giderler hepsi. Gönül Hanım öyle diyor, Durul büyüdü artık, oynamak değil konuşmak hoşuna gidiyormuş. Yok baba, iyi olmaya iyiler ya n'ebleyim. Ramize Ablam haklı. İşçi olmanın daha insana yaraşır olduğunu söylüyor Recep Ağabeyim, haklı (Füruzan, 2010, s. 161).

Cennet, yanlarında çalıştığı ailenin büyük çocuğuyla aynı yaşlardadır. Ancak yoksul bir ailede doğduğu için çalışmak zorundadır ve bu yüzden eğitim hakkından yoksundur. İşverenlerinin özellikle de evdeki çocukların kendisine yönelik davranışlarından içten içe rahatsız olur. Esasında burada yazar anlatıcı, Cennet üzerinden toplum tarafından inşa edilen sınıfsal farkları ve yine toplum eliyle yaratılmış eşitsizliği sorgulatmaktadır.

“Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent” başlıklı öyküde ise yoksulluğun çocuklar üzerinden işlendiği görülmüştür. Öyküde sokak çocuklarının yaşadığı zorluklar ve barınma, eğitim alma gibi pek çok haktan yoksun olmaları ele alınmıştır. Füruzan burada terkedilmiş, köyden kente kaçmış, kimsesiz sokak çocuklarının keşmekeşe dolu bir kentteki yaşamlarına adeta ışık tutmuştur. Pek çoğu suça bulaşmış bu çocuklar, öykünün sonunda polis tarafından yakalanır ve karakola götürülürler. Burada anlatıcı toplumsal yapıdaki eşitsizliği vurgulamak amacıyla çocukların üzerlerinden çıkan kişisel eşyaları detaylı bir şekilde tasvir eder.

Gittikleri yerde “kişisel eşya” diye masaya bırakılan şeyler: Kırık bir cam bilye, çakılar, birkaç ünlü futbol kulübü oyuncularının çikletten çıkma resimlerinin eksiksiz koleksiyonu, bir tane uçak mektup zarfı, üç cep tarağı, bir avuç dolusu renkli şişe kapağı, bir el aynası, iki tane şarkıcı kartpostalı, bir çizgi roman dergisi, yumurta iriliğinde yuvarlak bir çakıtaşı... Beş altı paket sigara, tümü bir araya gelince ancak yedi yüz lira edecek para vardı. Bir de safran sarısı tespîh. (Füruzan, 2014a, s. 97).

Metin boyunca hem tasvirlerle hem de öykü kişilerinin diyaloglarıyla kimsesiz çocukların yoksulluklarının ve toplum hatta aileleri tarafından dışlanmışlıklarının detaylı bir resmi çizilir. Öyle ki kimsesiz çocuklar, toplum içinde sosyal hakları en çok gasp edilmiş kesim olarak karşımıza çıkar. Bu çocuklar, en temel haklardan mahrum bırakılmıştır. Füruzan burada ele alınan öykülerinin dışında başka öykülerinde de kültürel ve ekonomik etkenlere bağlı

olarak ortaya çıkan eşitsizlikten dem vurmaktadır. Ancak çalışmanın sınırlılığı sebebiyle burada en çarpıcı örneklere yer verilmiştir.

Cinsiyet Temelli Sosyal Eşitsizlik

Pek çok toplumun kültürü yakından incelendiğinde hemen hepsinin yadsınamaz bir biçimde ataerkil bir kimlikte olduğu, kadınların biyolojik farklılıklardan ziyade toplumsal cinsiyet algıları yüzünden ikinci plana atıldığı ve ne yazık ki toplum içinde kadının yerinin hep erkeğin arkasında olduğu görülür. Nitekim böyle bir algının sonucunda patriarkal toplumun eliyle şekillenmiş her kültürde kadın bazı temel haklarından yoksun bırakılmıştır. Üstelik yoksun bırakıldığı temel haklarını elde etmek adına çaba göstermemesi gerektiğine inandırılmıştır. Kaderine razı olma edimi, kadının toplumsal hayatta kendisinden beklenen her şeye erilin istekleri doğrultusunda cevaplar vermesini ve yüzyıllardır maruz kaldığı eşitsizliğe boyun eğmesini de beraberinde getirir. Kadının eşitsizliğe razı oluşu bir taraftan yoksullukla ilintili olarak düşünülebilir. Nitekim Yıldız Ecevit toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile yoksulluk arasında sıkı bir ilişki olduğunu ve kadınların pek çok bakımdan yoksun bırakılarak yoksullaştırıldıklarını ifade eder (Ecevit, 2003, s. 85). Toplumsal cinsiyet algıları neticesinde kadınlar, iş hayatında ikincil konumda olduğundan yoksulluğu erkekten daha yoğun bir şekilde deneyimlemektedir (Çağatay, 1998, s.7).

Eğitim, kültür, gelir dağıtımı, sosyal ve siyasal haklar çerçevesinde erkekten farklı bir muamele gören kadınlara sanat ve edebiyatta da rastlamak mümkündür. Pek çok kadın yazar, kadının maruz kaldığı eşitsizliği kurmaca üzerinden okura anlatmak ister. Bu yazarlardan biri olarak anabileceğimiz Füzûzan da kadınların özellikle de yoksul kadınların toplum tarafından ikinci plana itilmiş olmasını ve karşı karşıya kaldıkları eşitsizliği öykülerinde işlemiştir. Fakat Füzûzan'ın bu olguyu bir feminist tavrıyla işlemediğini de belirtmek gerekir. Nitekim bu konuda kendisi de bir feminist gibi davranmadığını açıkça ifade etmiş ve toplumdaki kadınlar arasında da bir tür eşitsizliğin olduğunu vurgulamıştır (Şen, 2006, s. 38). Füzûzan hem kadının toplumsal cinsiyet algıları sebebiyle maruz kaldığı eşitsizliklere hem de farklı sınıflar arasındaki kadınların birbiriyle olan ilişkisine değinmiştir. Yazarın bu konudaki tavrını yoksulluğu kadınlar üzerinden işlemesinde görmek mümkündür. Onun öykülerinde yoksulluk kadın için beraberinde diğer eşitsizlikleri de getirir. Çünkü yoksulluk sebebiyle kadın öykü kişileri; eğitim hakkından yoksun bırakılmış, şiddete uğramış, bedenleri birer meta gibi kullanılmış ve çok zaman da toplumun dışına atılmıştır.

Yazarın *Kuşatma* adlı öykü kitabında kadınların toplumsal cinsiyet algıları yüzünden maruz kaldığı eşitsizliklere sıkça rastlanmıştır. Kitaba adını veren "Kuşatma" öyküsünde yoksul bir annenin kızı olan ve on iki yaşında tezgâhtarlık yapmaya başlayan Nazan'ın toplum içinde maruz kaldığı durumlar anlatılmıştır. Madam Sara'nın dükkânında çalışmaya başlaması Nazan'ın hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü artık yalnızca yoksulluğu sebebiyle değil, değişen yaşamı

sebebiyle de toplum tarafından ötekileştirilmiştir. Bu açıdan baktığımızda kitapta “bekâret” temasının öne çıktığını söyleyebiliriz. Yazar bu temayı hem mahallede söylentilerle anılan Nigâr hem de onu kendisine bir rol model alan Nazan üzerinden ele alır. Nazan öykü boyunca, Nigâr'a özenir onun sonradan sahip olduğu maddi güce hayrandır, Nazan gibi olmak ister. Bu sebeple de dükkânda çalışırken arkadaşı Raşel ile kendisinden üst sınıftaki genç erkekleri etkilemek üzerine konuşurlar. Aslında her ikisi de toplumun onları en baştan yoksun bıraktığı ekonomik güce ulaşmayı isterler ve bunu yalnızca zengin bir erkekle birlikte olarak edineceklerini düşünürler. Bu yüzden Nazan, Madam Sara'nın dükkânında çalışmaya başladıktan iki yıl sonra, kendisinden yaşça çok büyük olan Haluk Bey'le birlikte olmak için bir sinema locasına gider. Bu durum bir yandan Nazan'ın bedenini metalaştırırken bir yandan da çocukluğundan beri yaşadığı eşitsizliğe başkaldırmak istemesinin bir göstereni olarak düşünülebilir. Zira anlatıcıya göre Nazan küstüğü her şeyi kırıp dökmek için bu adamın peşinden gitmiştir (Füruzan, 2013, s. 89). Yazar anlatıcının burada altını çizmeye çalıştığı şey bize göre, Nazan'ın bu seçime mecbur bırakılmasıdır. Nazan yoksulluğu sebebiyle bedeni üzerinden maddi gelir elde etmek durumunda kalmış ve sonucunda toplum nezdinde “düşmüş kadın” olarak görülmüştür. Toplumun Nazan'a yüklediği bu yeni imaj, adamları sinema locasında yaşadıklarından hemen sonra gittiği mahallesinde bir kez daha vurgulanır. Nazan da artık bedenini kullanarak hayatını kazanan Nigâr gibidir, bu yüzden mahalleli tarafından Nigâr'a yakıştırılan “Abla” sıfatıyla anılmaya başlanır (Füruzan, 2013, s. 96). Abla ifadesi Nazan'ın çocukluktan yetişkinliğe geçtiğini gösteren bir adlandırma olmanın ötesinde metinde vurgulanan bekâret ve iffet meselelerine birer göndermedir. Çünkü mahalleliye göre Nazan da Nigâr gibi erkek egemen sistemin kadına çizdiği sınırların dışına çıkmış ve toplum nezdinde iffetini kaybetmiştir. Bu durum ataerki toplamların iffet ve bekâret meselelerini yalnızca kadınla alakalı kavramlar olarak değerlendirmesine de bir örnektir. Deniz Kandiyoti, erkek egemen sistemlerde kadının tek başına ailenin ve evin iffet sembolü olduğunu vurgular (Kandiyoti, 2015, s. 81).

Füruzan'ın buradaki temayı daha sonra “Benim Sinemalarım” öyküsünde de işlediği görülür. Söz konusu öyküde yine yoksul bir ailenin kızı olan Nesibe'nin yoksun bırakıldığı maddi güce bedenini kullanarak kavuşma edimi öne çıkar. Bunun öncesinde Nesibe ve ailesinin yoksulluğu en ince ayrıntılarına kadar tasvir edilmiştir. Özellikle yaşadıkları mahallenin, evin tasvirlerinde ailenin ekonomik durumu gerçekçi bir üslupla okura yansıtılır. Nesibe'nin ekonomik bakımdan kendisinden üst bir sınıfta olan erkek arkadaşıyla buluştuğu ve arkadaşının ona evini sorduğu satırlarda bu durum şöyle anlatılmıştır:

-Nerede oturuyorsunuz?

Nesibe her odasından bir başın uzandığı, gün boyu kapısının önünde burnu akan çocukların oynadığı evini düşündü.

İstanbul'un en alçak toprak parçasına kurulmuş, denizden bile aşağıda kalyormuş sanısını verirdi mahalleleri. Fabrika dumanlarının, Haliç'in sislerinin hiç kalkmadığı sabahlarda, kırık, zor duyulur ada vapurlarının seslerini duyardı. Gün doğarken Haliç'ten açık denize doğru yol alan onarılmış gemilerin tok, dolu sesleri hüznünlü çağrışımlar yapardı (Füruzan, 2010, s.28).

Metinde ekonomik meselelere dayalı eşitsizlik en çok Nesibe ve âşık olduğu çocuğun bir arada bulunduğu kısımlarda verilmiştir. Bu bölümde sıkça yinelenen hatta metnin leitmotivi olarak sayabileceğimiz “iyi aile kızları” vurgusu önemlidir (Füruzan, 2010, s. 39). Zira Nesibe toplum içinde ötekileştirilmiş bir ailenin ötekileştirilmiş kızı olduğuna emindir. Bu sebeple yazar anlatıcı bir anlamda toplumun Nesibe hakkındaki fikrini yansıtmak adına bu ifadeyi sıkça tekrarlar. Üstelik Nesibe sadece toplum tarafından değil evde toplumun bir sembolü olan babası tarafından da ikincil konuma atılmıştır. Babası Nesibe'yi defalarca darp eder, kişisel haklarını elinden alır. Bu sebeple hem babaya hem de topluma yönelik bir hınçla, bir önceki öyküdeki Nazan gibi bedenini kullanarak maddi bir güç elde etme çabasındadır. Bu bir anlamda maruz kaldığı eşitsizliğe bir karşı çıkış olarak düşünülebilir. Fakat yine eşitsizliğin mağduru olmuş bu sefer de bedeni bir nesneye dönüşmüştür.

Nazan ve Nesibe'nin çocuk yaşlarda maruz kaldıkları eşitsizliği yaşayan bir diğer öykü kişisi “Ah Güzel İstanbul” öyküsündeki Cevahir'dir. Cevahir'in hayatı, bu iki genç kadının hayatlarının birkaç yıl sonrası gibidir. Cevahir de toplum tarafından “düşmüş kadın” olarak görülür, bu durum esasen cinsiyet temelli mutaassıp algıları simgelemektedir. Zira yazar anlatıcı hem Cevahir'in hem de diğer öykülerdeki kadınların düşmüş değil toplumca düşmeye zorlanmış olduğunu ifade ederek bu kadınların gündelik hayatta maruz kaldıkları eşitsizliklerin altını çizer. Öyküde Cevahir, hayat kadınlığı yapar ve sadece toplum tarafından değil evdeki kadınlardan güçlü olanlar tarafından da dışlanmıştır. Çünkü evdeki kadınlar birbirlerini erilin gözünden değerlendirmektedir. Öykünün belki de çalışmamız açısından en ilginç kısmı bu kadınların birbirini hor gördüğü kısımlardır. Bu noktada evdekilerin evlenerek yaşadığı hayattan kurtulma hayali kuran genç kadına yönelik tavırları ve sözleri dikkat çekicidir.

Artık bizi burdan, telli duvaklı kimse de alamaz ya. Alsa da iki gün sonra kafamıza vurur. Bizim gelmişimiz geçmişimiz hepsi bu işte.

...

Semahat Abla gerçi ikide bir dayar bir resim burnumuza. İşte bu kızımı evlendirdim, çıktı buradan. Tel, duvak taktı, oda açtılar diye. Vallahi doğrulamak için derim yerini yurdunu, derse de o resmi Allah bilir nereden bulmuştur. Bizim gönlümüz hoş olsun diye saklar durur. Paramı toparlayıp birine yerdirmedikçe seni namuslu kadın kisvesine

kolayına bürümezler. Namusun diyeti çok, pek büyük, neyle ödeyebiliriz ki!”

O sıra müşteriden parayı alan patronları Semahat, dargın dargın bakmıştı onlara. “Siz inanmayın daha” demişti. “Nah işte resim burada.”

...

Kızlar kahkahalarla resmi yeniden elden ele dolaştırıp bakmışlardı. Birlikte alaya alacak bir yanını buluyorlardı resimdeki gelinle damadın mutluluğunda. Ortak değişmez küçümseme noktası yeniden belirtiliyordu aralarında.

“Duvak diye takındığı olsa olsa bir cibinlik artığı olabilirdi ya da kusmuk tülbenti.

İşte sözün orasına geldiklerinde Cevahir'in katıldığı gülme nöbetleri başlardı. Birinin tuttuğu, birkaçının birlikte baktığı resimdeki gelinle damadın görüntüsü gülmekten kısılan gözkapaklarının arasında incelik, ak kara iki leke, çizgilerden kopar, yok olurdu. Cevahir gülmemişti o gün resme bakarken (Füruzan, 2013, s. 112).

Öykünün bu kısmı sosyal eşitsizlik bağlamında okunduğunda son derece dikkate değerdir. Zira burada kadının yalnızca erkek tarafından değil yine kadın tarafından aşağılanmasını da okuruz. Dolayısıyla kadın bu öyküde hem eşitsizliğin bir kurbanı hem de eşitsizliği yaratan taraftır. Bu satırlar bir kadının beğenilerinin, değer ölçütlerinin, fikirlerinin çok zaman erkek egemen kültürün eliyle şekillenmiş olduğunu gösterir (Beauvoir, 1972, s. 45). Ayrıca burada “namus” olgusunun yine yalnızca kadınlar üzerinden değerlendirildiği ve bu konuda da kadınların bir eşitsizliğe maruz kaldıkları açıkça görülür.

Yazar kadınların bu konuda yaşadıkları mağduriyeti, cinsiyet temelli bir ötekileştirme fikrini ve yine toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili yoksulluğu “Çocuk” öyküsünde bedeniyle hayatını kazanan genç anne ve “Kış Gelmeden” öyküsünde evden kaçan Ayten üzerinden işler. Bunun yanı sıra “Haraç”ta Servet özelinde yine bekâret olgusu işlenmiş ve kadın olarak toplumda var olmanın zorlukları üzerinde durulmuştur (Füruzan, 2015a, s. 136). “Nehir”de ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği yine bekâret teması ve evdeki “besleme kızlar” üzerinden anlatılmıştır. Öyküde geçen “Kadın nedir ki? İnsanın çilelisi” (Füruzan, 2015a, s. 48) ifadesi kadınların patriarkal toplumlarda yaşadıkları sıkıntıları özetlemesi bakımından önemlidir. Esasında Füruzan'ın öykülerinin çoğunda kadınlar, cinsiyet temelli eşitsizliğin mağduru olduklarının farkındadırlar ve böyle bir farkındalıkla bunu değiştirmek isterler. Bunu değiştirebilmek adına çeşitli çareler ararlar, kimi bu konuya söylemleriyle isyan ederken kimi toplumun bir meta gibi gördüğü

bedenlerini yeniden bir nesneye dönüştürerek bunu gerçekleştirmek ister. Füzuzan tüm bunların altını çizmek adına öykülerinde her iki tarafa da yer vermiştir. Yani hem ezen/güçlü olan hem de ezilen/güçsüz olan öykülerde bir arada bulunur.

Füzuzan, diğer öykü kitapları *Gül Mevsimidir* ve *Sevda Dolu Bir Yaz*'da ise önceki eserlerinde olduğu kadar eşitsizliğe değinmemiştir. Yalnızca “Gül Mevsimidir” öyküsünde soylu bir ailenin oğluyula ilişkisi olan beslemenin evden gönderilmesi kısaca anlatılmıştır. Bunun yanı sıra Gülten Bulduker bu öyküde yoksul Anadolu halkı ile burjuva kentli arasındaki zıtlığın ön plana çıkarıldığını ifade eder (Bulduker, 2006, s. 54). Bu zıtlık da yine sosyal eşitsizlik bağlamında düşünülebilir. Ancak yazarın bu öyküde eşitsizliği satır aralarında birkaç cümleyle vermiş olması bu öyküyü diğerlerinden farklı bir yere koymamızı gerektirir. Aslında “Gül Mevsimidir” *Kuşatma* kitabının içinde yer alan bir öyküdür ancak Erdal Öz'ün önerisiyle daha sonraki yıllarda ayrı bir kitap olarak yayımlanmıştır. Öz, bu öykünün kitabın içindeki diğer metinlerden farklı olduğunu vurgulamıştır. Füzuzan da Erdal Öz ile yaptığı bir görüşmede bu metnin önceki öykülerden özellikle tematik bağlamda farklı olduğunu altını çizer (Füzuzan, 2014b, s. 82). Metne sosyal eşitsizlik bağlamında bakıldığında da diğer pek çok öyküden farklı bir yerde durduğu açıktır.

Yazarın son öykü kitabı *Sevda Dolu Bir Yaz*'da yer alan ve birbiriyle ilintili olan öykülerde ise sosyal eşitsizliğin ele alınmadığı dikkat çeker. Füzuzan iki öyküden oluşan bu kitapta sosyal meselelerden ziyade bir çocuğun gözünden aile ilişkilerine ve bireyin iç dünyasına eğilmiştir. Bu son öykülerde de tıpkı *Gül Mevsimidir* kitabında olduğu gibi yalnızca satır aralarında sosyal eşitsizlikle bağdaştırılabilecek birkaç örneğe rastlanmıştır. Fakat bu örnekler yazarın önceki öykülerinde ısrarla sürdürdüğü tavrına çok yaklaşmayan birkaç cümleyle geçiştirilmiş durumları ifade eder. Bunu Füzuzan'ın öykücülüğünde bir değişim olarak kabul etmek gerekir. Zira yazar, *Sevda Dolu Bir Yaz* kitabında toplumsal eşitsizlik bağlamında farklı bir çizgiyi benimsemiştir. Bu durum kitabın yazıldığı dönemin edebî algılarıyla bağlantılı olarak düşünülebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada Füzuzan'ın öykülerinde öne çıkan sosyal eşitsizlik meselesi kronolojik bir okuma çerçevesinde irdelenmiştir. Buna göre Füzuzan'ın özellikle 1970'li yıllarda kaleme aldığı öykülerinde sosyal eşitsizliği pek çok kez işlediği görülmüştür. Yazarın öykülerinde sosyal eşitsizliğe sebep olan temel etmenlerden bahsetmek mümkündür. Füzuzan özellikle toplumsal cinsiyet algılarının ve sosyo-ekonomik ve kültürel etmenlerin bağlı olduğu eşitsizlikleri toplumda yer edinmiş sınıf kavramı etrafında ele almıştır. Bu öykülerden hareketle yazarın sınıflar arasında var olan eşitsizliği son derece bilinçli bir tavırla işlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yazar toplumsal eşitsizlik olgusuna kadınların, çocukların ve öteki olarak görülen göçmenlerin penceresinden bakarak kimi zaman kurmaca kişilerin

ifadeleriyle kimi zaman da anlatıcının sözleriyle bu duruma âdeta başkaldırmıştır. Öte yandan Fürüzan'ın bu olguyu daha çok kadınlar üzerinden işlemiş olması toplumsal cinsiyet algılarına bağlı olan eşitsizliğe yönelik bir farkındalığa sahip olduğunu gösterir. Çünkü Fürüzan'ın öykülerinde cinsiyete bağlı sosyal eşitsizliğin mağduru olan kadınlarla ilgili dikkat çekici bir durumdan bahsedilebilir. Bu öykülerin çoğunda kadınlar bu duruma bazı noktalarda karşı çıkarlar ve toplumun bu konudaki yönelimini eleştirirler. Söz konusu kadınlar, toplumun kendilerine sunduğu çizgilerin dışına çıkmak ve kabuklarını kırmak isterler. Ancak bunu gerçekleştirmek adına çıktıkları yol, çok zaman yine toplumca kabul edilmeyen bir durakta biter. Yazarın son öykü kitabı *Sevda Dolu Bir Yaz*'daki öykülerde ise baştan beri bahsedilen toplumsal eşitsizliklere yönelik farkındalık baskın değildir. Bu öykülerde daha çok bireyin iç dünyasının ele alındığı görülmüştür. Bu durum Fürüzan'ın başlarda benimsediği edebi anlayıştan zamanla uzaklaşmış olduğunu gösterir. Dolayısıyla Fürüzan'ın öykülerinde yer alan sosyal eşitsizlik göndermesinin baştan sona kadar aynı çizgide sürmediğini söylemek mümkündür. Nitekim yazar 1970'li yıllarda kaleme aldığı öykülerde söz konusu olguyu defalarca işlemişken 1990'lı yıllarda yazdığı son öykü kitabında sosyal eşitsizliğe fazlaca değinmez. Bu durum yazarın üslubunda ve tarzında zaman içinde kırılmaların yaşandığını gösterir. Elbette böyle bir kırılmanın ardında dönemin edebi anlayışında yaşanan dönüşümlerin yazar üzerindeki tesirleri aranabilir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Makale tek yazarlı olup yazar katkı oranı %100'dür. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Alptekin, D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği örüntüsünde kadının yoksulluğu ve yoksunlukları. (Ed. A. Topçuoğlu, G. Aksan, D. Alptekin). *Yoksulluk ve kadın* içinde (ss. 15-33). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aydın, K. (2018). Max Weber, eşitsizlik ve toplumsal tabakalaşma. *Journal of Economy Culture and Society*. 57, 245-267.

Bauman, Z. (2013). *Modernite, kapitalizm, sosyalizm: Küresel çağda sosyal eşitsizlik*. İstanbul: Say Yayınları.

Beauvoir, S. (1972). *Kadın-genç kızlık çağı*. İstanbul: Payel Yayınları.

Bulduker, G. (2006). *Fürüzan'ın hikayeleri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Çağatay, N. (1998). *Trade, gender and poverty*. New York: UNDP, Social Development and Poverty Elimination Division.

Çetişli, İ. (2017). *Batı edebiyatında edebi akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Füruzan & Şüyün, F. (2009). *Füruzan diye bir öykü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2010). *Benim Sinemalarım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2013). *Kuşatma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2014a). *Gecenin Öteki Yüzü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2014b). *Gül Mevsimidir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2015a). *Parasız Yatılı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2015b). *Sevda Dolu Bir Yaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnce, M. (2017). Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), 1, 294- 319.

Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşüm*. İstanbul: Metis Yayınları.

Kösemihal, N. Ş. (1964). Edebiyat sosyolojisine giriş. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 2 (19-20). 1-37.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Önür, H. (2022). Bauman'da sosyal eşitsizlik meselesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20 (11). 279-297.

Şen, N. (2006). *Füruzan'ın hayatı ve edebi eserleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ulutaş Ünlütürk, Ç. (2009). Yoksulluğun kadınsılaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 25-40.

Uşaklı Sandal, B. (2016). *Füruzan'ın öyküleri üzerine psikanalitik bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Uzunaslan, Ş. & Tek, S. (2019). Kültür temelli sosyal eşitsizlik ve eğitim. *Turkish Studies CUDES 2019 Özel Sayısı*. 14 (59). 277- 285.

Yıldız, E. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir?. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, (25), 4, 83-88.